

Jelentés az Ősrégészeti Szakbizottság
1986.VIII.21-24 -én végzett ásatásáról és a répáshutai
Oktatótáborban végzett
munkáról

Az OKTH és az MKBT közötti szerződés eredményeként kapott 5000 Ft keretből 1986. VIII.21 és 24 között ásatást végeztünk a répáshutai Pongorlyukban. Az ásatás a Műsorfüzetben meghirdetett Oktatótábor keretében folyt. *a területet szerepeltet:*
Az Oktatótábor programjában az ásatáson kívül *szerepelt.*

1986. VIII.21-én este előadások -

- A bükki barlangi ásatások kutatástörténete, a barlangi kitöltések vizsgálatának tudományos szerepe, jelentősége; a Pongor-lyuki ásatások régészeti, sztratigráfiai eredményei/dr.Ringer Árpád, MTA FKI/;
- A Bükk hegység legfontosabb karsztmorfológiai kérdései, barlanggenerációk a Bükkben/ dr.Hevesi Attila, MTA FKI/;

A Bükk hegység rombarlangjai. A Bükk Nemzetipark videófilmje/ Kovács Attila, a Rejteki Kutatóház gondnoka/.

A rendezvény helye a Rejteki Kutatóházban volt.
1986.VIII.22-én délelőtt kirándulás a répáshutai Csunya-és Balla-völgy barlangjaihoz.

Vezetők: dr.Hevesi Attila, dr. Ringer Árpád.

Téma: karsztmorfológia, barlangi üledékképződés, régészeti vonatkozások.

1986.VIII. 23-án este szabad program - a Pénz-pataki víznyelő megtekintése, tábortűz.

Az ásatás során az 1982-től feltárt I. szelvény mellett 3x1 m-es kutatószelvényt mélyítettünk -70 cm-ig, a barlangban előkerült későbronzkori kulturréteg ~~felületmentéséhez~~.
tovább: feltárásához.

Az 1983-ban megkezdett II. szelvényt mintavételezéshez készítettük elő és ~~megvettük~~ a sztratigráfiai mintákat ~~egy részét~~. gyűjtőhul.

Az ásatás régészeti leletei a miskolci Herman Ottó Muzeumba kerülnek.

Az ezévi munka egyik legfontosabb eredménye, hogy sikerült a 4,5 m vastagságu profil rétegsorát tisztázni és a rétegeket a további üledékföldtani mintavételezéshez előkészíteni.

A Szakbizottság részéről egyelőre a barlang további ásatását nem tervezzük. A jövőben más barlangok ~~sz~~ feltárást ~~ásatását~~ szeretnénk elkezdni.

Az Oktatótábor sikeres megvalósításáért ezuton szeretném megköszönni az MKBT támogatását, dr. Hevesi Attila és Kovács Attila szakmai közreműködését és a táborban részt vett valamennyi barlangász érdeklődését.

B u d a p e s t , 1986...X:....hó..3....nap

.....*Ringer Árpád*.....
dr. Ringer Árpád
szakbizottságvezető

Dr. Ringer Árpád

A répáshutai Pongor-lyuk
komplex üledékföldtani vizsgálatának
eredményei

Készült az OKTH Barlangtani Intézete
és az MKBT szerződése alapján

1986.december

A répáshutai Pongor-lyuk komplex üledékföldtani
vizsgálatának eredményeiről

Dr. Ringer Árpád

Összefoglalás

A répáshutai Pongor-lyuk kitöltésének felső 1,4-1,6 m-e finomsztratigráfiai vizsgálataink szerint 11 későglaciális és holocén klímaoszilláció korrelatív üledékét tartalmazza. A korhatározást őslénytani és régészeti leletek teszik lehetővé.

A répáshutai Pongor-lyuk ásatását dr. Hír János paleontológussal és dr. Hevesi Attila karsztmorfológussal végeztük, 1982-1986 között /Hevesi A. - Hír J. - Ringer Á. 1983/.

Az ásatás célja a feltárt rétegsor komplex üledékföldtani - geo-, bio- és archeosztratigráfiai - értékelése volt.

A mindkét végén felszakadt rombarlang répáshutai fáciesű triász mészkőben nyílik, a Kövesvárad legmagasabb pontja közelében. Kitöltése a barlang K-i bejáratában feltárt szelvényrendszerben 4,0-4,5 m vastagságúnak bizonyult.

A rétegsor két nagyobb összletre tagolódik. Biosztratigráfiai - paleontológiai - adatok alapján -1,6 m alatt a sziklatalpon a konvencionális felsőpleisztocénnél idősebb üledék települ, amely a magyar paleontológiai időrend castellumi-solymári fázisába helyezhető /Hír J. 1984./. Az idősebb összletre rákódott fiatal, későglaciális - holocén üledék 11 rétegre tagolódik. A sorozat meglehetősen kontinuus. Nagyobb idődiszkordancia csak a 7. és 6. réteg között valószínűsíthető. Az 1-8. rétegből gazdag kisemlősfauna került elő /Hír J. 1984./. E rétegekből azonban - szerencsésen - régészeti korhatározó leletekkel is rendelkezünk.

A 3. réteg későbronzkori - koravaskori, az ún. Kyjaticei kultúrába sorolható kerámia töredékei B.P. 3100 - 2700 közé datálhatók.

A 6. réteg - kerámia lelete alapján - legnagyobb valószínűséggel a rézkorra - B.P. 5500 - 4200 közé helyezhető.

Végül a tűzhelyes 7. és az idősebb 8. réteg pattintott kovártárgyai a bükki Petényi- és Peskő-barlangokból, továbbá a Rejteki I. kőfülkéből már ismert mikrolitikus epipaleolitikus leletkomplexhez tartoznak. Korapaleontológiai s pollen vizsgálat alapján - a késői glaciális Alleröd melegosztcillációja /Jánossy D. - Kordos L. 1976; Jánossy D. 1979./.

Az Alleröd, esetleg a Bölling+Alleröd alatt képződhetett a Pongor-lyuk 7. - epipaleolit - rétegének gyenge, rendzina-szerű, barlangi lösz szubsztrátumú talaja.

Az 1985-1986-ban feltárt rétegsor szedimentmintáit a francia kutatók - elsősorban E. Bonifay, Y. Guillen, H. Laville, J. P. Lautridon - által kidolgozott barlangi kitöltésvizsgálati módszernek vetették alá. A leiszapolható szedimentfrakció eltávolítása után visszamaradt 2,0-20,0 cm átmérőjű mészkő és cseppkőtörmelék statisztikus habitusvizsgálata módot adott a barlang 1-11. rétegének paleoklimatológiai, hőmérsékleti és csapadék jellemzőinek értékelésére.

1. réteg. A barlang mai felszínén végbemenőhöz hasonló szedimentáció.
2. réteg. A mainál melegebb és szárazabb klíma. Rendzinaképződés a barlang szájában.
3. réteg. A mainál hűvösebb és csapadékosabb klíma.
4. réteg. A mainál melegebb és szárazabb klíma. Rendzínaképződés a barlang szájában.
5. réteg. A mainál hűvösebb és csapadékosabb klíma.
6. réteg. A mainál jóval hűvösebb és csapadékosabb klíma.
7. réteg. Viszonylag enyhe, csapadékos klíma. Gyenge rendzina-szerű talajképződés.

8. réteg. Hűvös, száraz klíma. Barlangi lösz képződése.
9. réteg. Hideg, nedves klíma, az év túlnyomó részére kiterjedő napi fagyváltozékonysággal. Kifagyási törmelék felhalmozódása minimális kémiai mállással. /A rétegvalószínűleg a Würm eljegesedés ún. glaciális maximuma idején keletkezett./
10. réteg. Hideg, száraz klíma, jellegzetes barlangi lösz képződésével.
11. réteg. A 9. réteggel megegyező szedimentáció.

A Pongor-lyuk 1-6. rétege a holocénen belül B.P. 55000-tól hat rövidebb - hőmérsékleti és csapadékviszonyaiban eltérő - klímaoscillációt képvisel.

A közelmúltban kimutattuk /Ringer Á. 1986./, hogy a magyarországi régészeti kultúrák és kultúrális elemek eredete, migrációja szoros korrelációt mutat az alpi gleccserek előrenyomulása, ill. visszahúzódása és az erdőhatár tszf. feletti ingadozása alapján kimutatott holocén klímaoscillációkkal /Patzelt, G. 1978./.

Általában elmondható, hogy a meleg klímaszakaszokban balkáni és mediterrán /+/, a lehülést eredményező oscillációk során pedig Európa Ny-i, É-i és K-i területeiről atlanti és kontinentális /-/ népi és kultúrális elemek érkeztek a Kárpát-medencébe.

A répáshutai Pongor-lyuk 1-6. kontnuus településű rétegsora a fiatalabb atlantikumtól mutat illeszkedést az újholocén éghajlatingadozásokkal /1. ábra/.

Ábrafelirat:

Az alpi holocén klímaoscillációk korrelációja a magyarországi régészeti-történeti korszakokkal B.P. 8000-ig és a bükki Pongor-lyuk újholocén rétegsora

/G. Patzelt 1978. táblázata felhasználásával/

IRODALOM

- Bognár - Kutzián I. /1972/: The Earley Copper Age Tiszapolgár Culture in the Carpathian Basin. - Arch. Hung. '48' Akad. Kiadó, Budapest.
- Hevesi A. - Hír J. - Ringer Á. /1983/: Ásatás a répáshutai Pongor-lyukban. - Karszt és Barlang, I-II, Budapest, pp. 59-60.
- Hír J. /1984/: Középső pleisztocén gerinces leletek a Pongor-lyukból. - Karszt és Barlang, II, Budapest, pp. 73-76.
- Jánossy D. - Kordos L. /1976/: Two Pleistocene-Holocene Cave localities in Hungary. - Ann. Hist.-nat. Mus.Nat.Hung., 68, Budapest, pp. 5-29.
- Jánossy D. /1979/: A magyarországi pleisztocén tagolása gerinces faunák alapján. - Akad. Kiadó, Budapest, pp. 144-161.
- Kemenczei T. /1970/: A Kyjatice-kultúra Észak-Magyarországon. - Herman Ottó Múz. Évk., 9, Miskolc, pp. 1-61.
- Laville, H. /1973/: Climatologie et chronologie du Paléolithique en Périgord: étude sédimentologique de dépôts en grottes et sous abris. - Études Quaternaires, mémoire 4, Paris.
- Makkay J. /1982/: A magyarországi neolitikum kutatásának új eredményei.- Akad. Kiadó, Budapest.
- Patzelt G. /1978/: Der Zeitliche Ablauf und das Ausmass Post-glazialer Klimaschwankungen in den Alpen. - Dendrochronologische und postglaziale Klimaschwankungen in Europa. Köln. pp. 248-256.
- Ringer Á. /1986/: A Dunántúli-középhegység betelepültsége az őskőkortól a honfoglalás koráig. - MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, kézirat.
- Vértes L. /1965/: Az őskőkor és átmeneti kőkor emlékei Magyarországon. - A magyar régészet kézikönyve I. - Akad. Kiadó, Budapest.

Idő B.P.	zóna	Az Alpok klímaoscillációi	Régészeti történelmi korszakok	Nép- és kultúrelemek migrációja	A Pongor-lyuk rétegei	Idő A.D./B.C. 2000
1000	Fiatallab	hűvösmeleg	Legújabb kor	+	1	
1000	szubatlantikum		Újkor			
			Középkor			1000
			Honfoglalás			
			Népvándorlás	↓	2	
2000	Idősebb		Római kor	↑		0
	Szubatlantikum		Késő			
	IX		Korai	Vaskor	↓	
3000			Késő			1000
	Szubboreális		Középső	Bronzkor		
4000	VIII		Korai	Bronzkor	↑	2000
			Késő			
5000	Fiatalabb		Középső	Rézkor		3000
	Atlantikum		Korai	Rézkor		
6000	VII		Késő		↑	4000
	Idősebb		Középső	Újkőkor	↓	
7000	Atlantikum		Korai	Újkőkor	↑	5000
8000	Boreális					6000
	V					